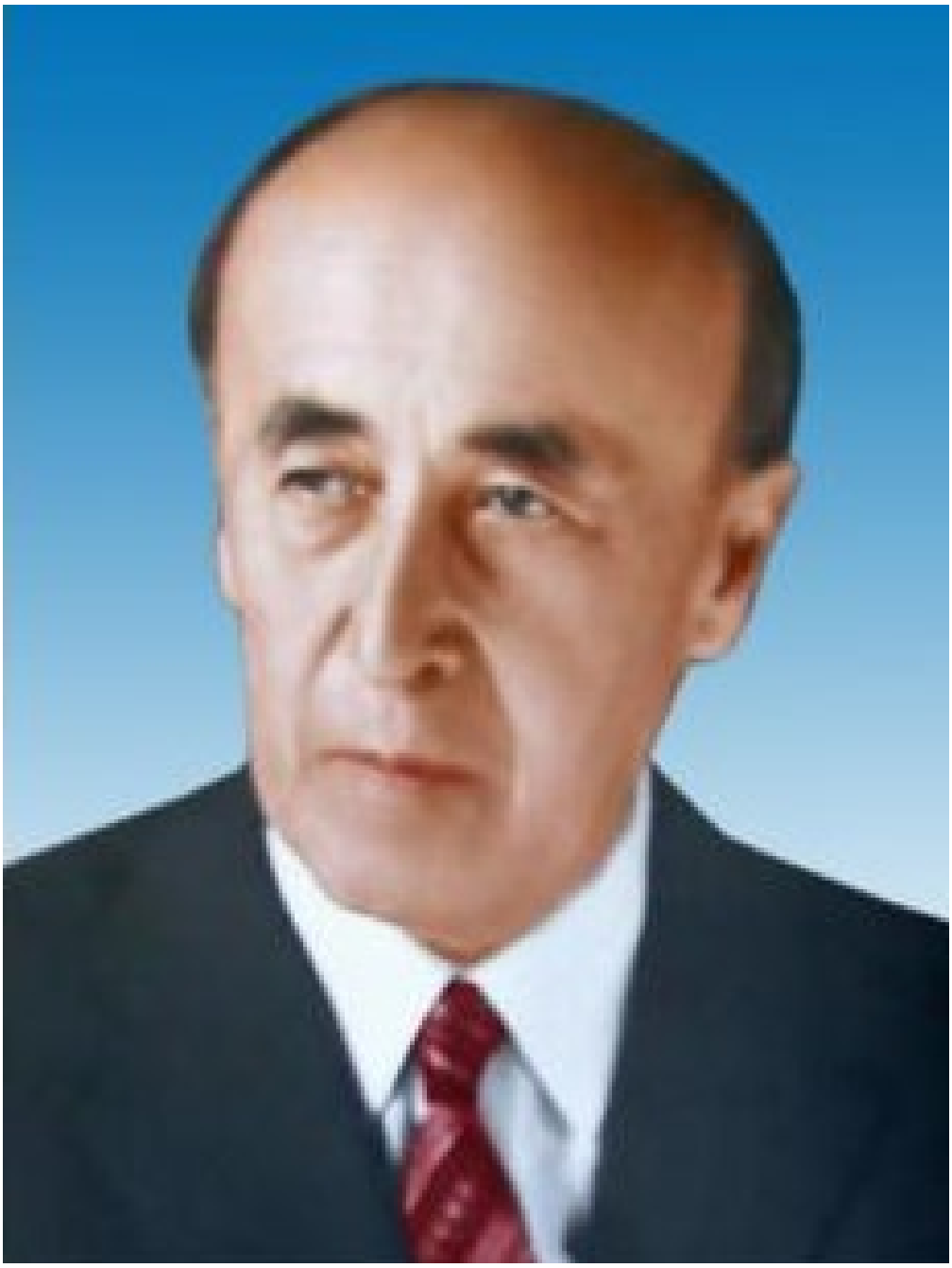
O‘zbekiston Fanlar akademiyasining birinchi prezidenti

Bu yil 2-sentabrda taniqli pedagog, o'qituvchi, fanning qator sohalarini o'z asarlari bilan boyitgan olim, yangi davrning birinchi o'zbek matematigi Qori-Niyoziy tavalludining 123 yilligi nishonlanmoqda. Uning ijodiy doirasi o'z davridagi ilmiy va ijtimoiy-siyosiy faoliyatning eng xilma-xil yo'nalishlarini qamrab oladi.

Qori-Niyoziy Toshmuhammad Niyozovich 1897-yil 21-avgustda (2-sentabr) Xo'jand shahrida (hozirgi Tojikiston Respublikasida) poyabzalchi oilasida tug'ilgan. Bolaligida uning oilasi Qo'qonga ko'chib kelgan. Oliy matematika asosiga qadar o’zini o’zi o’qitish bilan shug’ullangan, keyin bu yerda u boshlang’ich ma’lumotni rus maktabida olgan.

1920-yil oxiriga kelib u Farg'ona shahrida bolalar va kattalarga dars bergan, Qo'qon viloyat pedagogika texnikumini yaratgan va unga rahbarlik qilgan, darsliklar yozgan, sinflar uchun o'quv jihozlarini tayyorlagan.

1924-yilda u tashkil etgan texnik maktabda birinchi bitiruv bo'lib o'tgan - o'n uch nafar yosh mutaxassis. "Farg'ona" viloyat gazetasi o'sha yilning 26-may sonini ushbu muhim voqeani yoritishga bag'ishlagan.

Qori-Niyoziy matematik olim, pedagog, jamoat arbobi, O‘zSSRda xizmat ko‘rsatgan fan arbobi (1939). O’zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi (1943), fizika-matematika fanlari doktori (1939), professor (1931). O’zbekiston Fanlar akademiyasining birinchi prezidenti (1943-47). Sotsialistik mehnat Qahramoni (1967).

Fan va texnika sohasida SSSR Davlat mukofoti laureati (1952-y.), Beruniy nomidagi O‘zSSR Davlat mukofoti laureati (vafotidan so‘ng, 1970-y.), Fan tarixi bo‘yicha Xalqaro akademiyaning muxbir a’zosi (1968-y.), O‘rta Osiyo davlat universitetini (O‘ODU, 1929-y., hozirgi O‘zMU) tugatgan.

Mehnat faoliyati davomida o‘qituvchi, matematika kafedrasi mudiri, O‘ODU rektori, ma’rifat bo‘yicha xalq komissari, SSSR Fanlar akademiyasining O‘zbekiston filiali Hay’at raisi, O‘zSSR Sovxalqkomiteti raisi o‘rinbosari, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi raisi va O‘zbekistondagi boshqa mas’uliyatli boshqaruv organlari lavozimlarida ishlagan.

100 dan ortiq ilmiy ish, shu jumladan 4 ta monografiya muallifi. 2002-yilda (vafotidan so‘ng) “Buyuk xizmatlari uchun” ordeni bilan taqdirlangan. 7 ta fan doktori va 100 dan ortiq fan nomzodini tayyorlagan.

Toshmuhammed Niyozovich Qori-Niyozov 1970-yil 17-martda vafot etgan. 2002-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni bilan mamlakatning bir qator taniqli olimlari qatorida u vafotidan keyin “Buyuk xizmatlari uchun” ordeni bilan mukofotlandi.

Oradan ancha vaqt o’tgan bo’lsa bo’lsada u yaratgan matematika ilmiy maktabi davom etib kelmoqda va Qori-Niyoziy har doim o'z xalqiga, o'z vataniga fidoyilik bilan xizmat qilishning ramzi bo'lib xizmat qiladi.